

Biskup Íslands

Alþingi
Erindi nr. P 140/1633
komudagur 26.3.2012

Nefndasvið alþingis

Umsögn biskups Íslands v/frumvarps til breytinga á lögum um skráð trúfélög nr. 108/1999

Reykjavík, 25. mars 2012

Markmið breytinganna er að jafna stöðu lífsskoðunarfélaga og skráðra trúfélaga og að tryggja jafnrétti foreldra barns við ákvörðun um hvaða skráða trúfélagi eða lífsskoðunarfélagi barn skuli tilheyra. Lögnum er ætlað að tryggja jafnræði lífsskoðunarfélaga á við skráð trúfélög á öllum sviðum samfélagsins.

Ekki skal gerð athugasemd við megingilgang frumvarpsins, að því gefnu að það skerði ekki í neinu þann rétt sem trúfélögum hefur verið tryggður í lögum fram að þessu.

Hér er stigið skref sem veldur verulegum þáttaskilum í trúmálapolitik landsins. Staða trúfélaga gagnvart almannaskráningu og á fjárlögum hefur verið skilgreind sem stuðningur ríkisvaldsins við trúariðkun í landinu sérstaklega. Það er þáttur í hinum samfélagslega sáttmála um trúfrelsi og að trúariðkun (kúltusinn, guðsdýrkunin) og helgidómar njóti verndar. Helgiathafnir á krossgötum ævinnar eru mikilvægur þáttur í öllum trúarbrögðum. Hin opinbera skráning nafngjafar og opinber staðfesting hjúskapar er miklu seinna tilkomin en á sannarlega rætur í þessu trúarlega samhengi. Borgaraleg hjónavígsla og síðar -útför kom til að mæta þörfum þeirra sem utan trúfélaga standa.

Hugtakið lífsskoðunarfélag er nýtt af nálinni og á við um félag sem sinnir athöfnum sem hingað til hafa einvörðungu verið skilgreind á hinu trúarlega sviði. Um margt eru skilin óljós í milli trúfélags og lífsskoðunarfélags. Með frumvarpinu verður heimilt að skrá lífsskoðunarfélög líkt og trúfélög og veita þeim þau réttindi og skyldur sem skráð trúfélög njóta samkvæmt lögum. Skráning lífsskoðunarfélags á þennan hátt er þekkt frá Noregi, en ekki öðrum Norðurlandanna. Í Noregi eru það sérstök lög sem eiga við um lífsskoðunarfélög.

Hér er all róttæk breyting, sem stefnt er að með hagsmuni eins félags í huga, félags sem skilgreinir sig með þeim hætti sem lagafrumvarpið gerir og býður upp á athafnir við helstu tímamót ævinnar. Nú munu þær athafnir fá lagastoð með sama hætti og skírni og hjónavígsla á vettvangi trúfélags. Þetta er nýmæli og verður áreiðanlega vandi að ákvarða, þegar fram í sækir og fleiri félög æskja þessa réttar, með hvaða hætti það skuli metið.

Þrátt fyrir skilgreiningu frumvarpsins í 4. grein má færa rök fyrir því að skilyrði til skráningar séu of opin og illa skilgreind. Frumvarpið kveður á um að til að

lífsskoðunarfélög fái skráningu þurfi þau að bjóða upp á athafnir eins og skírn eða nafngiftir, fermingu, hjónavígslu og útför. Í greinargerð segir þó að ekki þurfi félög að bjóða upp á þær allar heldur aðeins hluta þeirra. Þetta þýðir að hvaða félag sem er getur boðið upp á einhvers konar manndómsvígslu og sótt um leyfi.

Framkvæmd laga um trúfélög hefur verið æði frjálstleg og þröskuldar lágir hvað varðar skráningu trúfélags, engin viðmið eru til dæmis. um fjölda meðlima. Hér er þörf á að breyta. Skráningin varðar jafnt réttinn til að fá félagsgjöld – sóknargjöld - greidd sem hlutdeild í skattinum og eins ábyrgð gagnvart almannaskráningu. Með þeirri breytingu sem frumvarpið gerir ráð fyrir er verið að opna leið sem ekki er gott að sjá hvert leiðir í raun.

Í 4. grein frumvarpsins kemur fram að ráðherra sé heimilt að ákveða með reglugerð tiltekinn lágmarksfjölda til þess að hægt sé að skrá trúfélag eða lífsskoðunarfélag. Huga þarf að því hverjar afleiðingar slíkrar reglugerðar yrðu á skráð trúfélög sem hugsanlega næðu ekki þeim fjölda svo að aðgerð ráðherra hefði ekki áhrif á fjölda trúfélaga sem þegar væru skráð. Óvissa um þessa þætti er ekki til bóta og íhuga þyrfti að setja lágmarkstölu í lög, svo að það væri ekki háð geðþóttaákvörðun ráðherra.

Önnur grundvallarbreyting er boðuð í 9. grein frumvarpsins þar sem gert er ráð fyrir að að hætt verði að skrá nýfædd börnin í trúfélög samkvæmt aðild móður.

Það fyrirkomulag hefur lengi verið við lýði og þótt vera til einföldunar og hefur virkað vel. Sami háttur mun vera hafður á í nágrannalöndum okkar. Það hefur þó verið gagnrýnt þar sem þar sé gengið fram hjá rétti föður til að hafa áhrif á skráningu barnsins. Hætt er þó við að það fyrirkomulag sem lagafrumvarpið gengur út frá verði flókið í framkvæmd og enda engin ákvæði um það hvernig með skuli farið ef foreldrar verða ekki sammála. Viðbúið er að skrásetning barns verði útundan og staða barnsins verði tilgreind utan trúfélaga. Breytingin er íþyngjandi fyrir trúfélögin og gengur gegn hagsmunum barnsins. Lögð er til eftirfarandi breyting:

9. gr. 2. mgr. 2. tölul. Í stað síðustu setningarinnar: „Fram til þess tíma verður þessi staða barnsins ótilgreind.“ komi: Ákvörðun þess efnis skal liggja fyrir þegar nafn barns er skráð, ella verði það skráð í trúfélag móður.

Í 10. gr. c. lið er gert ráð fyrir breytingum á 9. gr. núgildandi laga um trúfélög. Þar er fyrirsögnin Innganga og úrsögn úr skráðu trúfélagi og úrsögn úr þjóðkirkjunni. Lagt er til að fyrirsögn 10. gr. verði eingöngu: Innganga og úrsögn úr trúfélagi eða lífsskoðunarfélagi.

14. grein frumvarpsins fjallar um áhrif þess á önnur lög. Í 3. tölulið er fjallað um lög um mannanöfn. Þar stendur: 2. mgr. 2 gr. laganna orðast svo: Barn öðlast nafn við skírn í þjóðkirkjunni eða skráðu trúfélagi...

Gerð er tillaga um eftirfarandi breytingu á upphafi þessarar lagagreinar:

Nafn barns skal skráð við skírn í þjóðkirkjunni eða skráðu trúfélagi...

Skýring: Skírnin er ekki nafngjöf heldur trúarleg athöfn. Henni hefur hins vegar fylgt skráning og eru kirkjubækur því mikilvægar heimildir frá fornu fari. Nú á tímum hefur sú skylda fylgt að tilkynna um nafn barns til Þjóðskrár við skírn og er ekki gerð athugasemd við það.

Af hverju er það ekki bara: ... skráð við skírn í trúfélagi eða með tilkynningu um nafngjöf til Þjóðskrár ... Af hverju þarf að nefna þjóðkirkjuna sérstaklega?

Um greinargerð frumvarpsins:

Það er margt athugavert við greinargerð með frumvarpinu sem ekki skal gert að umfjöllunarefni hér. Óhjákvæmilegt er samt að gera alvarlegar athugasemdir við og mótmæla harðlega umsögn fjárlagaskrifstofu, þar sem segir:

„Vegna mikils halla sem er á ríkisrekstrinum um þessar mundir og stefnumörkunar um að afkoman nái jafnvægi eftir tvö ár þarf að leitast við að sporna gegn nýjum útgjöldum af þessum toga sem ekki hefur verið gert ráð fyrir í útgjaldaramma innanríkisráðuneytisins. Í tengslum við þetta frumvarp mætti gera ráð fyrir að því yrði náð fram með því að lækka einingaverðsviðmiðun framlaga vegna sóknargjalda þannig að heildarútgjöldin verði óbreytt þótt einstaklingum í trúfélögum og lífsskoðunarfélögum fjölgi. Verði frumvarpið lögfest má telja líkur á að einstaklingum sem ríkissjóður greiðir sóknargjöld með fjölgi um fleiri hundruð og hugsanlega þúsundir til lengri tíma litid. Gera verður ráð fyrir að brugðist yrði við því með því að lækka á móti einingarverð sóknargjalda fyrir hvern einstakling þannig að útgjöldin haldist innan þess ramma sem innanríkisráðuneytinu er markaður í ríkisfjármálaáætlun gildandi fjárlaga ...“

Hér er gert ráð fyrir því að þjóðkirkjan og önnur trúfélög gjaldi fyrir velgjörð ríkisins í þágu lífsskoðunarfélaga þar sem að ekki sé ætlunin að stofna til aukinna útgjalda ríkissjóðs með þessu frumvarpi. Að lækka „einingaverðsmiðum framlaga“ eins og það er orðað, bitnar á öllum þeim sem þiggja sóknargjöld og grefur undan starfsemi trúfélaganna.

Þessari forsendu skal mótmælt harðlega. Minna má á að þar til fyrir fáum árum runnu sóknargjöld þeirra sem utan trúféлага standa til Háskóla Íslands. Lá stjórnarskrárákvæði því til grundvallar. Nú hefur það ákvæði verið fellt úr lögum. Eftir það hefur ríkissjóður haldið eftir fjármunum, sem ella hefðu gengið til Háskóla Íslands, og því hefur það verið hagur ríkissjóðs að sem flestir skrái sig utan trúféлага. Eins hefur verið sýnt fram á að skerðing sóknargjalda hefur verið langt umfram þær skerðingar sem aðrir fjárlagaliðir hafa almennt tekið eftir hrun.

Samkvæmt niðurstöðu nefndar iInnanríkisráðuneytisins, þá borga sóknir Þjóðkirkjunnar 500 milljónir í ríkissjóð fyrir árið 2012 með niðurskurði sóknargjalda umfram meðaltalsniðurskurð ríkisútgjalda. Gera verður þá kröfu til Alþingis að það sé ekki að valda skerðingu sem enginn getur svarað hversu mikil verður.

Þjóðkirkjan hefur mætt niðurskurði sóknargjalda með umtalsverðum niðurskurði starfsemi sinna á vettvangi safnaða og stofnana kirkjunnar. Stendur það starfi og þjónustu kirkjunnar mjög fyrir þrifum og verður ekki lengra gengið án stórtjóns.

Umsagnir Fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins eru vissulega ekki lagafrumvarpið sjálft, en ástæða til að mótmæla þeim viðhorfum og rangfærslum sem þessi umsögn birtir til þjóðkirkjunnar og annarra trúféлага.

Virðingarfyllst,

Karl Sigurbjörnsson